

1848–1849 másfélszázados tanulságai

V. Ferdinánd a Schönbrunnban írta alá kiáltványát 1848. szeptember 2-án, amelyben felszólította a birodalom népeit az ország tartós megnyugtatására és az alkotmányos rend helyreállítására. A kiáltványnak semmi fogatja sem lett az országban. V. Ferdinánd már nem volt képes megfékezni az „Európát bejáró forradalom kísértetét”, 1848 márciusában Bécsben is kitört a forradalom s vége lett a „Vormärznek” is. 1848. február 29-én a francia forradalom és a délnémet felkelés is kitört Európában. A Habsburg monarchia nyugtalanságát Kossuth pozsonyi országgyűlési beszéde kezdeményezte és fokozta hazánkban. Még fél év sem telt el Ferenc József trónralépése óta (1848. december 2.) a magyar forradalom azonban már elérte csúcspontját az 1849. április 20-án, a debreceni református templomban proklamált Függetlenségi Nyilatkozattal. Ekkor mondotta ki az itt üléselő országgyűlés az ország függetlenségét és a Habsburg-Lotharingiai ház detronizálását, megfosztva azt a magyar tróntól és Kossuthot választva meg az ország kormányzó elnökévé.

Ám Európa a történeteket nem tűrte és nem fogadta el, a konzervatív cári birodalom szövetségre lépett I. Ferenc Józseffel és orosz katonai segítséggel leverték a magyar szabadságharcot. Szeged feladása után – 1849. augusztus elején – a szabadságharc tragikus bukása már hatalmas léptekkel közeledett. Görgey Aradra érkezése után a magyar haderő helyzete válságosra fordult. A végzetes temesvári vereség után maga Kossuth is lemondott, a főhatalmat Görgeyre bízva. Ezután került sor augusztus 13-án a világsíri fegyverletételre és Haynau katonai önkényuralmának a bevezetésére.

1848. márciusának a jelentőségét 150 évvel ezelőtt a piaristák helyettes kormányzója a meryei uradalomban az alábbiakban foglalta össze: „Az 1848-ik évi március 15-ke honunkban egy új korszakot idézett elő, egy olyan korszakot, melyben életünk és társadalmi viszonyaink minden legcsekélyebb részletei, ennél fogva még a mezei gazdálkodás is új irányt nyert. Megdöntötte a feudális rendet, az új törvények eltörölték a jobbágságot, a paraszt szabad birtokosa lett annak a földterületnek, mely az úrbérrendezés eredményeként jobbágyteleként már a birtokában tartott adófizetőként. De mert a gazdálkodás is új irányt nyert, ezután már nem nézhetett aggodalom nélkül a gazdálkodás folyamatára senki, miután hatalmas eszközt vettek ki az uraság kezéből, és amely a rossz gazdálkodás következtében ezekre menő veszteséggel gazdálkodhatott.” (Meryei piarista custodiatius iratai. Somogy Megye Levéltára.)

Mi maradt megoldatlan az agrárium mezején? Az a terhes szolgáltatás, amelyet a parasztok jogilag továbbra is a földesúr birtokának tekintett földterületből tartottak művelés alatt az úrbéri állományon kívül. A parasztok a földeket is szerették volna tulajdonukba venni, a földesurak azonban gátolták a jobbágyfelszabadító törvényeken túlmenő paraszti kívánságok teljesítését. A föld felszabadítása körül kiéleződő ellentéteket nemcsak a parasztok, hanem a megyék szegényebb nemessége is pártolta.

Végezetül is 1848 forradalma Somogy megye 231 községében 12 853 jobbágy és 1798 zsellér és házatlan családost szabadított fel, mentesítve őket

718 043, 42 napi robottól, 12 101 ezüst forint fizetésétől és szántóföldi termésük ötöd-részének ingyenes átengedésétől. (Tóth Tibor: A megyei jobbágyfelszabadítás adatainak táblázata a Harminc nemzedék vallomása Somogyról c. kötetben.)

Az úrbér és a dézsma márciusi megszüntetésével a forradalom azonban olyan szenvedélyeket szabadított fel a parasztság soraiban, amelyeket az áprilisi törvények már nem tudtak megfékezni és a megyék alispánjainak – nagyon hamar – katonai karhatalmat kellett ellenük betvetni. (Ember Győző: A magyar parasztmozgalmak 1848-ban. Bp. 1949.) A megyékben mindenütt kaotikus állapotok uralkodtak: a szegődményesek lázadtak, a földesúri jogok eltörlését követelték, harcoltak a falvak önkormányzati jogaiért és bevételéért. A drávai

határőrségben egyre erősödött a parasztság megnövekedett öntudata, Szemere belügyminiszter pedig a horvátországi „alkotmányellenes hűtlen törekvések növekedését észelve Batthyány Lajos miniszterelnök rendeletére már 2000 nemzetőrt állított ki. Következtében a bécsi udvar ellenforradalmi politikájának eredményeként Jellasics fegyveres ellenforradalma 34 000 főnyi sereggel áttört a Dráván és pusztítva dúlta az útjába eső falvakat. Később a szabadságharc elleni arisztokrácia ellenforradalmi magatartása is megindította küzdelmét. Hiába fogalmazta meg a Közlöny egy névtelen somogyi levelezője: „Somogy megye földnépe nem akar a császári katonai kormány alatt maradni s várva várja azt a pillanatot, midőn a magyar kormánynak mutatja be hódolatát.” Amikor azonban Noszlopy Gáspár 1849. május 7-én bevonult népfelkelő seregével a megye székhelyére, csakhamar megtartotta a tisztújítást, első alispánul Berzsényi Farkast, a nagyhírű lírikus: Berzsényi Dániel fiát nevezte ki. Május 14-én Noszlopy kormánybiztos elnöklete alatt a bizotmányi ülésen felolvasták a *nemzet függetlenségi nyilatkozatát*, amelyről azt mondták, hogy „*ünnep vala nekünk, nagyszerű és dicső, minőt csak századok egyszer nyújthatnak, miként szent vala a nap és nagyszerűen dicső, melyben a nemzetgyűlés, hazánk jövő nagyságának e rendíthetetlen talpköve meghozta a magyar nemzet függetlenségi nyilatkozatát! Ez a teremtés első reggele volt nekünk, az előtételek, a zsarnokság és szolgaság övilágát elsodró özönvíz után.*”

Másfél százados múltunk történeti analógiáját vizsgálva, szóljunk arról is, hogy a tragikusán drámai 1848–1849-es esztendőket után aránylag milyen rövid idő alatt kezdett kibékülni nemzetünkkel az uralkodó, midőn annak neoabszolutista kormánya már modern kormányzati kérdések megoldásával az ország gúzsbakötött helyzetén akart javítani. Az 1860–1861-es esztendőket után a gazdasági válság már kibontakozott, Ausztria nemzetközi elszigeteltsége kezdett megszűnni, Garibaldi győzelmei, az emigráció sikeres tevékenysége megbuktatták Bach Sándor rendszerét, az osztrák centralista törekvések pedig érvényesíteni akarták a schmerlingi provizórium koncepcióit, de a hazai vezető rétegek békülékenyebb magatartása és hangulata, Stadion törvényei, Thun Leo Entwurfjának modern középiskolai törvényei, a népiskolákkal való eredményesebb hatósági törődés, végül is a kiegyezéshez vezettek.

Korunk párhuzamba vonható történései – a „kiegyezés” kora előtti kormányzat idejéhez – igen hasonlatos tanulságokat tartalmaznak. Koalíciónk mai nemzetközi elfogadottságát – ma is – *siker*nek mondja a kormány, ha azt az ellenzék *sikerpropagandának* is nevezi. Ez a siker azonban viszonylagos s nem egyértelmű! Különösképp nem mondhatók sikeresnek azok a kormányzati törekvések, amelyek következménye a kultúra, az iskola, az agrárium, a művészetek és a tudomány állapota, a piacositott kultúra pusztítása; erkölcsi életünk züllése, egészségügyi állapotaink leromlása, a rablógylkosságok és betörések emelkedő tendenciája; a politika zűrzavaros helyzete, a népesség tragikus fogyása, nemzettudatunk megroppanása, gyűlölködő irigység és korszakvaksággal megvert társadalmunk állapota.

E másfél század idejére nézve abban is hasonlatos a két nagy történelmi korszak, hogy *egyik se tette mérlegre a „kiegyezését”*, szigorúan kielemezve belőlük a nemzet előremutató jövőképét és azt képező megoldatlan kérdéseit.

Ismeretes, hogy a Habsburg dinasztia sokkal *kisebb* szerepet játszott a politikai és a kulturális életben a XIX. században, mint a megelőző századokban. *A magyarság pedig a polgárság kibontakozó millenniumi századában többet szeretett volna elérni és felmutatni* a kiegyezés után. Megbékélni és kiegyezni kellett volna a nemzetnek önmagával is! Sorskérdéseink nagyobbik fele is megoldatlanul maradt hátra még másfél század múltán is! Köztük is az érdemnélküli önjelölt tehetőség nélküli manipulációi, amelyek a hatalmat nyaldosó politikai alkalmatlanság melegágyai voltak. A nemzetközömbös internacionalizmus visszarendeződése, az iskola, könyv és művelődés, kultúra és tudomány és nemzet-ethosz pusztítója volt. Most már magyar zászlókat is letépő zavaros agyú és indulatú sihederek is dühöngtek, mint ezt éppen az egri főiskola épületén tették legutóbb!

Hazánkban napjainkban egyre sűrűsödnek az ellentmondások a hatalommal ellenérzéssel viselkedő polgárok soraiban. Belpolitikában csakúgy, mint a külben. A Kárpát-medence egyik legzaklatottabb földjén élünk!

A kultúrát nem lehet örökölni – mondta Kodály Zoltán –, minden generációnak magának kell megküzdenie azzal, hogy tudják, *hogy a világ azoké, akik azt telelakják* – Széchenyi figyelmeztetése szerint: *néppel és tehetséggel!* Más szóval ez azt is jelenti a számunkra, hogy abban a korban, amelyben kezd kiveszni a *magyar anya és a magyar gyermek*

csillagképe társadalmunk soraiból, s helyette csak az anyagi jólétet, a vad és féktelen piaci erők gazdagodását űzik gazdagjai, pedig már hallották a történelemből, hogy az ilyen törekvésekbe eleddig már minden nép belepusztult!

Jaj annak a nemzetnek, amelynek nincsenek áldozatos misszionáriusai, szülő édesanyái, amelynek nincsenek elégséges számban tanítói, iskolái, és tanuló ifjúsága, akiket tanítsanak! A nemzetbénító gyermektelenség a jövőt is bénítja, elfogy és kihalhat következtében a nemzet, mint a zentai iskolai osztályjelentésben, amely így hangzott: „Tanár Úr! Tisztelettel jelentem, az osztály létszáma 42, ebből hiányzik *mind!*” (Dr. Burány Béla: Talpraállunk? Szivárvány 1/1997. Magyar Ház Kiadvány, Chicago)

Cikkünk befejező soraiban had kérdezzük meg olvasóinktól: miért reagálnak hazánkban a kormánypártok és jó néhány szervezet dühödten és sértődötten a nemzet ügyeire vonatkozó kérdésekre? Miért idegesítő az, ha megkérdézik hazánkban: miért kell a hazai tudomány, művészet, nyelv és zenekultúra, a magyar irodalom és történelem, egyáltalán az értelmiség kérdéseivel és nemzettudatunkkal törődni és feszegetni nagy és egyetlen sorskérdésünket: *mennyi nemzetünk lélekszám fogyása?*

Kanyar József

Az első felelős magyar kormány